

Osztályfőnökség – igazgatói szemmel

HOFFMANN RÓZSA

Amikor mint szülők, gyermekeink iskolai dolgaival foglalkozunk otthon, az általunk elmondottakhoz akarva-akaratlanul hozzárendeljük az osztályfőnöktől a szülői értekezleten hallottakat és tapasztaltakat is. Az iskoláról szóló véleményalkotásunkban így meghatározó szerepet játszik személye. Amikor saját diákéveink jutnak eszünkbe, így vagy úgy, de felbukkan emlékezetünkben hajdan volt osztályfőnökünk arca. Míg néhány más tanárunk vonásait esetleg már rég elmosta az idő. Amikor volt tanítvány keresi fel bármi okból alma materét, önazonosítása hangsúlyos jegyeként rögtön közli az érdeklődővel, hogy mikor és kinek az osztályában végzett. Így már el tudjuk őt helyezni időben és térben, s ismerősként tárgyalunk vele, bár talán korábban sohasem láttuk. És amikor saját iskolánk személyesen nem ismert diákjához kell akármilyen oknál fogva eljutnunk, a legkézenfekvőbb megoldás, ha az osztályfőnökén keresztül tesszük ezt. Óhoz-zá fordulunk akkor is, ha mint vezetőknek, személyesen kell törődnünk egyik-másik tanítványunkkal.

Szülő, diák, tanár vagy igazgató – mind tapasztalja és tudja, hogy iskoláinkban a *legmeghatározóbb pedagógiai szerepe az osztályfőnököknek van.*

Létezhetnek azonban – mint ahogyan léteznek is – osztályfőnökök nélküli iskolák. Számuk egyelőre elenyésző; kivételnek számítanak, esetleg kísérleti stádiumban működnek. A továbbiakban természetesen – elismerve öntörvényű létezésük jogát – nem róluk lesz szó. Hanem arról a *több ezer magyarországi általános vagy középiskoláról, ahol a gyerekeket osztályokba sorolja be év elején az igazgató, s amelyeket az osztályfőnökök vezetnek* néhány éven keresztül. Hazai viszonyaink között valószínűleg ez a szervezési forma marad az uralkodó még beláthatatlanul hosszú ideig.

Az osztályfőnökség szerep, feladat, hivatás és életforma egyszerre. Továbbá rendkívül bonyolult *munkakör*, amelyre tanáraink jóformán alig kapnak felkészítést. Ezért hát minden egyes iskolában külön-külön kell tartalommal megtölteni az „osztályfőnök” fogalmát. Az iskolai műhelyekben kell eldönteni, hogy milyen és mekkora szerepet szánunk e tisztség betöltőinek, s ugyancsak ott kell felkészíteni a kiválasztottakat a feladatra. Jó ezért, ha a pedagógiai vezető (többnyire az igazgató) idejekorán felteszi és megválaszolja a következő kérdéseket:

1. Milyen szerepre ill. feladatra kéri fel és bízta meg az osztályfőnököt?
2. Kiből, milyen készségekkel és személyiségjegyekkel bíró pedagógusból legyen osztályfőnök?
3. Milyen ismeretekkel rendelkezzen?
4. Milyen módon történjék a kiválasztása?
5. Mikor?
6. Melyek lesznek a konkrét feladatai?
7. Milyen konfliktushelyzetekre tanácsos felkészíteni?
8. Hogyan értékeljük és díjazzuk munkájukat?

A továbbiakban az itt felsorolt kérdésekre törekszünk *egy lehetséges* választ adni:

1. Az osztályfőnök legfontosabb, semmi más mögé nem sorolható feladata, hogy a rábízott *minden egyes gyermeknek nevelője* legyen.

Azt, hogy miképpen értelmezzük a nevelő és a nevelés fogalmát, szándékosan nem fejtjük ki ezúttal. Hiszen a két véglet, a liberális „laissez faire” és a proszos „drill” között számtalan árnyalat létezik. Az egyes iskolák, s ezeken belül az egyes nevelők arculatára épp az a legjellemzőbb, hogy melyiket választják az árnyalatok közül. Bármilyen nevelési elveket követ is azonban az osztályfőnök, az ő kitüntetett hivatása, hogy *figyelje, kövesse és befolyásolja tanítványai személyiségének fejlődését*. Ideális esetben szoros lelki kapocs, bartáság alakul ki közte és egyes diákjai között. Amennyiben ez nem történik meg, mert pl. a fiatal egy másik nevelőhöz jobban kötődik, az osztályfőnöknek akkor is kötelessége marad, hogy figyelje és koordinálja a diákot ért különböző hatásokat.

Másik hangsúlyos nevelői feladata, hogy segítse és irányítsa az osztályt *jó közösségé formálódni*.

Itt érdemes megállni egy gondolat erejéig. A szocialista pedagógia mindenenk fölé emelte a közösség fogalmát, háttérbe szorítva, vagy éppen elítélve az individuális nevelést. Ennek az elvnek és gyakorlatnak kártékony vadhajtásai még ott terebélyesednek iskoláink falai között. Időt-türelmet próbáló feladat lesz nyesegetni is kiirtani őket. De nem olyan áron, hogy teljesen elvetjük a közösség pozitív fogalmát, Hanem úgy, hogy megtaníttuk növendékeinket arra, hogyan lehet és kell közlekedni, cselekedni, boldogulni *egy demokratikus kisközösségben* (osztályban és iskolában egyaránt), *megalkotva és betartva-betartatva* annak szabályait.

A dolog nem könnyű, ha szem előtt tartjuk, hogy tanítványaink gyakran ellentétes érdekeket (értékeket) hordozó szuverén egyéniségek, sorsközösséggé formálni együttesüket néha bizony majdnem lehetetlen. Ám ha lemondunk ennek megvalósításáról, megfosztjuk őket az „élet iskolájától”; attól, hogy viszonylag veszélytelen gyakorlóterepen próbálgathassák majdani állampolgári létük játékszabályait. Ennek a bonyolult, konfliktusoktól terhelt folyamatnak tapintatos irányítója az osztályfőnök. E közösségformáló szerepében véljük megragadni társadalmi küldetése második lényeges mozzanatát.

A kettős nevelői szerep mellé szorosan odakívánkozik a *szervezői-ügyintézői*. Hiszen az osztály iskolai tevékenységét és szabadidős programjait szervezni és intézni kel. Előrelátóan, tudatosan, a mindenkori pedagógiai céloknak megfelelően alárendelten, és fokozatosan átengedve a terepet az osztály önszerveződésének. Elegendőnek látjuk, ha itt csak megemlítünk néhány tipikus feladatot. Ilyenek: a tantárgyfelosztás és órarend egyeztetése; az osztályterem rendjének kialakítása; korrepetálások, tanuló párok szervezése; szülői értekezletek és/vagy fogadóórák tartása és koordinálása; a helyettesítések figyelemmel kísérése; tankönyvellátás, orvosi vizsgálat, iskolai étkezés, szociális gondoskodás; rövidebb-hosszabb kirándulások, múzeum- és színházlátogatások szervezése; osztály-klubdelutánok, szalagavató vagy farsang, ballagás, tabló, évvégi vizsga vagy érettségi, bakett, továbbtanulási ügyek intézése stb. A felsorolást folytathatnánk, nehezen érnénk a végére...

Az osztályfőnök a fentiekén túl fontos *nyilvántartások vezetője* is. Itt elsősorban nem olyanokra gondolunk, mint amit bárki másra, akár diákra vagy szülőre rá lehet bízni (ld. pl. osztálypénz), hanem olyan adatok-tények rögzítésére, amelyek az egyes gyerekek életének alakulása szempontjából lényeges információk hordozói. Így pl. az osztályfőnöknek ismernie kell tanítványai szociális háttérét. Jó, ha a családra vonatkozó ismereteit személyes feljegyzéseken vezeti. Tanácsos rögzíteni a gyermek fizikai fejlődésére vonatkozó egészségügyi adatokat is. Elengedhetetlen, hogy nyilvántartsa tanítványai különórát, szakköri elfoglaltságát, fakultációs választásait, nyelvtanulását, vizsgatárgy-

választását és továbbtanulási szándékát. Ugyancsak könyvelnie kell a tanuló hiányzásait, ennek okait, a betegségeit stb.

E feljegyzések nem az öncélú önadminisztráció kellékei, hanem a gyerek személyes életpályája alakulásának nyomon követését segítik, úgy is, mint a gyakran hézagossá váló memória támpillérei. *Nem tekinthetjük hát őket a pedagógiai munkától idegen, főlősleges adminisztratív munkának.*

Ám *vannak ilyenek is.* Nem épp főlőslegesek, mivelhogy az egyes gyermek, az iskola egésze vagy az iskolarendszer működése szempontjából szükségesek és hasznosak. De semmiképpen sem olyanok, amelyek az osztályfőnök nevelő-szervező munkájának elengedhetetlen tartozékai volnának. Viszont iskoláink többsége egyelőre nem rendelkezik megfelelő infrastruktúrával ahhoz, hogy e másodlagos, ám iskolaszervezési szempontból szükségszerű adminisztrációt ne az osztályfőnököknek kelljen elvégezniük. Így kényszerűségből nekik kell vállalniuk az előzőek mellé némi *bürokrata szerepet* is. (Időszerű oktatáspolitikai feladat volna végre megszabadítani őket ettől.) Ebbe a körbe sorolhatók a következő feladatok: ellenőrzők és bizonyítványok kitöltése, az osztálynaplók vezetése, statisztikai kimutatások és összesítések készítése, különböző pénzbeszédsek, *közvetítések* az iskolavezetés és a családok között stb.

Ehhez a körhöz járul még gyakran olyan adminisztratív vagy szervezési feladatok elvégzése, amelyre valamilyen iskolán kívüli szerv szólítja fel az osztályfőnököt, s amelyet az iskola vezetésének valamilyen oknál fogva nem sikerült elhárítania. Pl. a különböző akciókban való szervezett részvétel többnyire idegen az iskola nevelő-oktató funkciójától. Ezért az ilyen szerepvállalás megtagadására iskolai szinten bátorítani tanácsos az osztályfőnököt.

A felsorolt szerepek-feladatok nem érvényesülnek mindig kristálytisztán. Gyakran öszemosódnak, egyik a másik által válik megfoghatóvá. Átfedések is fellelhetők közöttük. Fontossági vagy sürgősségi sorrendjükre nincs recept, az mindig az egyedi, az éppen aktuális pedagógiai helyzet függvénye. A nevelői munka *szakmai* jellege azonban egyrészt megköveteli, hogy mind az osztályfőnök, mind az iskola vezetése *elméletileg* tisztában legyen jelentőségükkel. Másrészt megkövetelné, hogy a pedagógusok rendelkezzenek is e bonyolult szerep vállalásához szükséges ismeretekkel és készségekkel. Tapasztalataink szerint e téren komoly tartozásai vannak még tanárképzésünknek.

2. Kísérreljük meg legalább azt, hogy csokorba szedjük az osztályfőnöki szerep optimális betöltéséhez szükséges személyiségjegyeket.

A felsorolás – mint minden ilyen – természetesen idealizált lesz. A tökéleteset készülő felvázolni, tudván, hogy a tökéletesség az élet gyakorlatában elérhetetlen kategória. Mégsem tekinthetők főlőslegesnek e próbálkozások. Mert egyfelől e tulajdonságok némelyike már a bölcsőben sajátja az embernek, vagy éppen hiányzik belőle. A szerepre történő kiválasztásnál tehát jó, ha tudjuk, voltaképpen milyen vonásokat is keresünk a leendő osztályfőnökökben. Másfelől e készségek nagy része tanulható és fejleszthető. E vonatkozásban tehát a szerepre történő felkészítésben-felkészülésben nélkülözhetetlen a tudatosításuk.

Nézzük tehát, hogy kit ajánlunk osztályfőnöknek kiválasztani. *Milyen ember, milyen pedagógus* legyen a kiválasztott személy?

– Tekintettel arra, hogy ő az első számú nevelője mintegy harminc diáknak, az iskola nevelési eszményei is elsősorban rajta keresztül inkarnálódnak. Olyan személy kell legyen tehát, aki vállalja, képviseli és *azonosul az intézmény eszmerendszerével.* (Persze e szempont csak ott érvényesül, ahol ilyen eszmerendszer markánsan megjelenik.)

– *A legfelkészültebb nevelő* és igen *jó szaktanár* legyen. A kettő mereven nem választható szét, mégsem ugyanaz. Az első szerep gyakran másfajta beállítódást és készségeket kíván meg, mint az utóbbi. Kezdő tanáraink többnyire a szaktanári szerepre kaptak felkészítést. Az osztályfőnöki munkakörben viszont az előbbi a meghatározóbb. Mégsem

nélkülözheti a jó osztályfőnök a jó szaktanár felkészültségét. Hiszen a nevelés cáfolhatatlanul leghatékonyabb eszköze a személyes példa. A tudás átadására szerveződött intézményben pedig – amilyen az iskola is – csak a tudás tekintélyt vonzó példájával lehet eredményesen nevelni.

– Fontos szempont, hogy a majdani osztályfőnök beállítódása gyerekközpontú legyen. Vagyis – ahogyan mondani szokták – *ne a szaktárgyat, hanem a gyermeket* akarja tanítani. (Jó volna, ha e kritérium minden egyes pedagógusunk esetében érvényesülne!)

– A *szeretet, a megértés, a másság elfogadása, az empátia* iránti készség a nevelő nélkülözhetetlen személyiségjegyei. Közülük – hétköznapias használata ellenére – a szeretet fogalmának filozófiai értelmezése vagy értelmezetlensége körül mutatkozik a legtöbb zavar. Tapasztalataink szerint a legtöbbször érzelmi síkon mutatkozik meg, és mint érzelmet definiálják sokan. Holott a nevelésben és (általában az emberi kapcsolatokban) a tettekben megnyilatkozó szeretetnek lehet csak energiaátvivő szerepe.

– A nevelő kiforrott *világképpel* és ebből következő *szilárd erkölcsi értékrenddel* bírjon. Csak ez esetben válhat jellemző tulajdonságává a *határozottság és következetesség*. Ezek hiányát már a kisiskolás is megérzi, sőt megszenvedi. Hiszen a határozatlanságnak és következetlenségnek édestestvére az igazságtalanság, az ingerültség, a szándékos vagy akaratlan megalázás stb. Az ilyen hibákat-vétkeket elkövető nevelő kezei között pedig a gyermek könnyen lelkiileg sérültté válhat. A szilárd és pozitív erkölcsi értékrend hiánya ennél fogva alkalmatlanná teszi a pedagógust az osztályfőnöki szerepre.

– További fontos és hasznos tulajdonságok még a leendő osztályfőnökök esetében: a tartós *figyelem, tolerancia, diplomáciai érzék, kellő rugalmasság* és határozott akarat egyensúlya, *önkontroll, személyes vonzerő, önbecsülés, a saját személyiségével való bánni tudás, a másokra való hatni tudás, munkabírási, szorgalom, rendszeret és rendszeresség, humor, kezdeményező készség, agilitás* stb. Mindezt azonban csak a *hit* teszi élő erővé a nevelés folyamatában; az abban való hit, hogy nevelői munkánk nem hiábavaló, hogy céljaink javarészét el tudjuk majd érni. Ez hívják másként pedagógiai optimizmusnak.

3. Mint említettük, tapasztalataink szerint az osztályfőnöki szerepre nincsenek kellőképpen felkészítve fiatal pedagógusaink. Ahol ez a szubjektív tapasztalás igazolást nyer, az iskola vezetésének a feladata lesz felkészítésüket valamilyen továbbképzés formájában megoldani. A továbbképzések formája szinte végtelen számú, hatékonyságuk foka egyénenként változó. A formát tehát célszerű az egyéni adottságokhoz adaptálni.

A fel-, illetve továbbképzés *tartalmát* ugyanakkor az osztályfőnöki szerep megkívánta képességekből és jártasságokból kell levezetni. Ahol a legnagyobb a hiány, ott tanácsos kezdeni. Úgy tűnik föl, hogy az osztályfőnököknek a *következő diszciplínák* terén kellene mielőbb a korábbinál otthonosabban mozogniuk: pszichológia (fejlődés- és neveléslélektan, szociálpszichológia), vezetéselmélet, tanulásmódszertan, anyanyelv-stílusismeret-retorika, „diplomáciai” alapismeretek, etika, konfliktuskezelés, rendszerelmélet, szervezési ismeretek; s ismét csak önismeret, hatni tudás, akaratátvitel. Den nem hanyagolható el az osztályfőnök szaktárgyi továbbképzése, *általános műveltségének* állandó gyarapítása sem.

Ez utóbbi sorsfordító jelentőséggel bíró társadalompolitikai kívánalom is. Hiszen csakis az a nevelő lesz képes hűen reprezentálni a szellemi értékek megbecsülését (s ezáltal hozzájárulni egy ilyen értékrenden alapuló modern társadalom építéséhez), aki széleskörű általános műveltsége folytán maga is értelmiségivé vált, és értelmiségi módján él és cselekszik. (Jól tudjuk, hogy e kérdés messze túlmutat az iskola falain. Ez azonban nem zárja ki, hogy legalább az iskolára vonatkoztatható konzekvenciákat levonjuk belőle.)

4. Kényes iskolaszervezési kérdés, hogy *hogyan válasszuk ki* az osztályfőnököket. Más lesz a válasz ott, ahol e feladat népszerűtlen; és megint más abban az iskolában, ahol a pedagógusok többsége osztályfőnöki szerepre aspirál.

Mi ezt az utóbbi állapotot tekintjük normálisnak. Nemcsak azért, mert az osztályfőnöki munka minden nehézsége ellenére jó és szép, és mert iskolaügyben évtizedek óta bevált szokás a tanárok-tanítók hivatásszeretetére apellálni, s eközben kihasználni, mondjuk ki nyíltan: kizsákmányolni őket. Hanem azért is ez a helyzet a normális, mert – mint láttuk – a jó osztályfőnök kritériumai nem sokban különböznek a jó tanáréitól. Vagyis azt tekinthetjük normális állapotnak, ha tanáraink túlnyomó többsége azért lépett a tanári pályára, mert *gyerekeket akar nevelni*. S aki egyszer nevelésre vállalkozott, az hamar rájön: annál nagyobb az esélye a sikerre, minél több parcellát mondhat magáénak a nevelésben. Az iskolai nevelésben pedig az osztályfőnököknek van lehetősége a legtöbb parcella gondozására.

Ha abból indulunk ki, hogy az osztályfőnökség szerep, hivatás és – meghatározott időre szóló – életforma is, akkor elképzelhetetlen, hogy ne az *adott pedagógus önkéntes vállalása* legyen döntő a kiválasztás mikéntjében. A feladatot nemcsak adni-kapni (és jól-rosszul elvégezni) lehet, de vállalni is. Így válhat robotízú munkából a személyes életet kiteljesítő örömteli, építő tevékenységgé.

A nevelés = építés. S mint ilyennek, az akarás, azaz a vállalás nélkülözhetetlen kötő-eleme. *Az osztályfőnök kijelölésekor tehát alapvető kritérium, hogy a pedagógus akarja is ezt a feladatot.*

Mint tudjuk, nem egyedül az iskola, s azon belül sem egyedül az osztályfőnök nevel. Csapatmunka ez a javából, ahol az osztályfőnök kezében van a karmesteri pálca. Hogy képes lesz-e összerendezni a zenekari tagok játékát, azon is múlik, hogy a tagok elfogadják-e őt vezetőjüknek.

Vagyis: *nem tanácsos osztályfőnököknek megbízni olyan pedagógust, aki nem élvezi a tanári kar többségének bizalmát.* A bizalom kinyilvánításának többféle módja is lehet: spontán közfelkiáltás, titkos vagy nyílt szavazás, közös véleménycsere stb. Nem a forma lényeges. Hanem az, hogy a leendő osztályfőnök is bizonyosságot szerezzen afelől, hogy nyugodtan támaszkodhat majd nevelőtársaira.

Az osztályfőnökség végezetül munkakör is, megbízás, s mint ilyennek, munkajogi (pótlék, órakedvezmény, munkaköri feladatok stb.) konzekvenciái vannak. *E jogviszony nem jöhet létre a munkáltató (az igazgató) megbízása nélkül, vagyis akarata ellenére.*

Ahhoz tehát, hogy osztályfőnöki teendők ellátásával bízunk meg egy pedagógust, ideális esetben minimum három különböző akarat találkozása szükséges: az adott pedagógusé, a tanári karé és az igazgatóé. Ha ez megfelelő előkészítést követően megtörtént, az iskolavezetés elmondhatja, hogy jól elvégezte az adott tanév egyik legfontosabb pedagógiai szervezési feladatát.

5. Nem mindegy azonban, hogy ez mikor történik meg.

Az osztályfőnökök kijelölése a következő tanév munkája előkészítésének domináns része. Némi túlzással azt mondhatjuk, hogy a jövő tanévet a megelőző tanév szeptember 1-jén (vagy még ennél is korábban) kezdjük el megtervezni. Valóban, sok mindenre már egy évvel korábban gondolnia kell az igazgatónak. Néhány hónap múltán, úgy október-november tájékán azonban már konkrét döntések meghozatala szükséges. Olyanoké, mint pl. hogy hány és milyen profilú osztályt kíván az iskola indítani. Milyen fakultációt és speciális szolgáltatásokat hirdet. Hogyan akarja lebonyolítani az esetleges felvételi vizsgákat. Milyen munkaerő- vagy munkaszervezési gondokkal kell szembenéznie. Hogyan tervezi a tantárgyfelosztást stb.

E kérdések zömének korrekt megválaszolásához nélkülözhetetlen a leendő osztályfőnökök kijelölése.

A *mikor* végső időpontja változhat persze. Amennyiben mégis meghatározott végső terminushoz kellene kötnünk, a *december közepét* jelölnénk meg.

6. Adott tehát végre a leendő osztályfőnökök személye, és folyik már a jövő tanévet

előkészítő munka is az iskolában. Ezzel kezdetét is veszik az új *osztályfőnökök konkrét feladatai*.

Amennyiben az iskola tájékoztatót (nyílt napot) tart az érdeklődő diákoknak – szülőknek, a vezetés már itt dobja be a mélyvízbe a majdani osztályfőnököket. A szülői tájékoztatón történő bemutatkozás és aktív szereplés lehet az új munkakörükben történő debütálásuk. (Tapasztalataink szerint az iskola iránt érdeklődő vendégek igen pozitívan fogadják az osztályfőnökök ilyen korán történő bemutatását.)

Ha a tanulók jelentkezését felvételi vizsga követi, jó, ha ebben részleges döntési szerephez jut az osztályfőnök. A felvételi vizsgák figyelemmel kísérése során így már idejekorán megkezdheti ismerkedését a leendő növendékeivel. A felvételi döntésben való részvétele pedig fokozza felelősségérzetét, kialakítja benne a majdani tanítvány személyes sorsával való azonosulás első csíráit.

A felvételi döntések után részben vagy egészben már ő tarthatja meg a felvetteknek szóló, tanév végén szokásos iskolai tájékoztatót. Az időrendben következő beiratkozáskor – ami már az osztályfőnök kizárólagos feladata lehet – személyes kontaktust teremthet valamennyi tanítványával. Még egy dolga akadhat – amennyiben kialakult ilyen szokásrend az iskolában – az új tanév megkezdése előtt; táborozást, kirándulást vagy valamilyen közös programot szervezhet augusztus utolsó napjaira.

Az első osztályfőnöki tanév megkezdése után már az iskola kialakult hagyományai és belső szabályzatai diktálják az osztályfőnökök konkrét feladatait. Itt csak megemlíjtük a legtipikusabbakat: tartson hatékony, a nevelési céljait jól szolgáló osztályfőnöki órákat; naponta legalább egyszer – kezdetben még sűrűbben – teremtsen kapcsolatot szünetekben a osztályával; látogasson minél több szakórát az osztályában, napra készen kísérelje figyelemmel a hiányzásokat; rendszeresen ellenőrizze az osztálytermet; gondoskodjék arról, hogy az osztály választott (kezdetben kijelölt) tisztségviselői valóban elvégezzék a feladatukat: szervezzenek (később szerveztessenek) minél több közös, iskolán kívüli programot; tartson szoros kapcsolatot az osztályban tanító többi tanárral; tartson személyes kapcsolatot diákjai szüleivel (szülői értekezlet, fogadóóra, családlátogatás, üzenetváltás, telefon stb.), és vezesse az említett nyilvántartásokat, végezze el az iskola megkívánta adminisztrációs és szervezési munkákat.

Az osztályfőnök munkája nem ér véget azzal, hogy az osztálya négy (hat vagy nyolc) év múltán búcsút mond az iskolának. Ennyi idő elteltével rendszerint már igen szoros kapcsolat alakult ki közte és neveltjei között.

Így még hónapokig, esetleg évekig nem szakadnak el egymástól. Kezdetben a volt osztályfőnök nyomon követi tanítványainak továbbtanulását, számon tartja, kit hová vettek fel, és rendre azt is tudja, hogy ki hogy állja meg helyét a további életpályán. Aztán a magánéletek alakulását is figyelemmel kíséri, sokszor vállalva még tanácsadói vagy egyéb baráti szerepet a volt tanítvány életében.

E poszt-osztályfőnöki feladatok természetesen már nem kötelességei a szó munkajogi értelmében. Mégsem találkoztunk még olyannal, aki ezekre nemet mondott volna. Mivel hogy ezekben az utóregzésekben látja beérni az egykor volt osztályfőnök munkájának a gyümölcsét. A jó kertész sem csak az ültetést-gondozást vállalja, de szeret elgyönyörködni is a termésben...

7. Az osztályfőnökség nemcsak a legszebb és legfelelősségteljesebb, hanem a legnehezebb pedagógiai feladat is. Nehéz egyrészt, mert a nevelő munkájának eredményessége mindig kétséges. Másrészt az osztályfőnöknek sokkal több *konfliktussal* kell szembenéznie munkája során, mint a csak szaktanári minőségben foglalkoztatott pályatársának. Jó, ha ezek tűrésére és megoldására is segítjük felkészülni kollégánkat.

A szokványosnak tekinthető tanár–diák, tanár–szülő és tanár–igazgató konfliktusokon túl az osztályfőnök a következőkre számíthat: ellentét a diákok (ill. a szülei) és az osztályban tanító egyes tanárok között; az osztályfőnök és egyes szaktanárok között; szem-

benézés azzal, ha valamelyik tanítványunk inkább kötődik szaktanárjához, mintsem az osztályfőnökéhez; dilemma a szaktanári-osztályfőnök szerep között; konfliktus az osztály és főnöke között a „népszerűtlen” nevelési feladatok vállalása miatt; világnézeti és értékrendbeli eltérések; a szociális háttérbeli különbségek szülte ellentétek; a nevelői szerep tudatos vállalása személyes ellenérzés esetén is, és így tovább...

E felsorolás lehet, hogy elrettenti az osztályfőnöki szerep vállalásától a kezdő pedagógusokat. De talán mégsem. Hiszen csak a nehéz, szinte megoldhatatlannak tűnő feladat jelent igazi kihívást a pályánkon. S ha ennek sikerül elfogadhatóan megfelelnünk, akkor érezzük teljesnek a munkánk feletti örömünket.

8. Mindazonáltal súlyosan elhibázott lépésnek tartanánk, ha pusztán a feladat nemeségére hivatkozva próbálnánk osztályfőnököknek megnyerni a kezdő tanárokat. Hisz az osztályfőnököknek nemcsak a feladata nagyobb, hanem a munkája is lényegesen több, minőségileg magasabb rendű és felelősségteljesebb, mint a csak szaktanáré. Ennélfogva *érdemei szerint meg is kell fizetni az osztályfőnököket.*

Nem azért, mintha feltételeznénk, hogy a magasabb pótlék reményében (vagy birtozában) majd jobban végzi munkáját a tanár. Hanem mert a *minőségi munkát* kiemelten díjazza a társadalom minden egyéb értelmiségi területen. Akkor a pedagógus se legyen kivétel ez alól.

Az oktatáspolitikában – sajnos – változatlanul tovább él a *minőségellenes szemlélet*. Nem a deklarációk szintjén, hanem a jogalkotás területén.

Az 1992-ben született, pedagógusokat érintő fontos jogszabályok nem garantálják a magas minőség jobb megbecsülését. Az osztályfőnöki pótlék mértékét pl. a mindenkori minimálbér 15–25 százalékában határozza meg a jogszabály. Ez 1992-ben havi 1200–2000 Ft-ot jelentett. Gondoljuk csak meg: e jövőt építő nevelői feladat ellátóját mindössze ennyire értékeli a jogalkotó. S teszi ezt akkor, amikor a családok fele fölbomlóban, elmélyülnek a társadalmi feszültségek, növekszik a gyerekek kiszolgáltatottsága – vagyis minden korábbinál nagyobb szükség van az iskola, s ezen belül az osztályfőnök *nevelő* arculatának erősítésére...

Félő, hogy ez a perspektíva nem fogja tömegesen a pályára vonzani a tehetséges tanárokat. Pedig – mint láttuk – most lenne rájuk igen nagy szükség.